

TRANÅS
KOMMUN

Tranås

en välmående kommun i tillväxt

Förslag till ny socialtjänstlag

En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 4 juli 2024

Camilla Waltersson Grönvall

Regeringens allmänna utgångspunkter för en ny socialtjänstlag

- Demografisk utveckling (stor invandring under lång tid, ökat antal äldre)
- Kompetensförsörjning
- Samhällets digitalisering
- Ett brett utanförskap i vissa delar av Sverige
- Hedersrelaterat våld och förtryck
- Barn som är otrygga
- Mäns våld mot kvinnor
- Organiserad brottslighet
- Desinformation och allmänhetens förtroende för socialtjänsten

Regeringens avsikt är att skapa en långsiktigt hållbar socialtjänst

”Vad som gäller för social hållbarhet överensstämmer i hög grad med de övergripande mål som sedan länge gäller för socialtjänsten, dvs. att främja ekonomisk och social trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och ett aktivt deltagande i samhällslivet”.

- Social hållbarhet är och har alltid varit målet för socialtjänsten.
- Betyder att både tillgodose befintliga behov arbeta förebyggande.
- Socialtjänsten behöver arbeta med att säkerställa medborgarnas förtroende för socialtjänsten.

Begreppet socialtjänst definieras

Definition av socialtjänst

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om samhällets socialtjänst. Med socialtjänst avses i den här lagen verksamhet som bedrivs

1. med stöd av denna lag,
2. med stöd av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,
3. med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
4. med stöd av lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, eller
5. av en socialnämnd eller av Statens institutionsstyrelse enligt någon annan lag eller förordning.

Vad är enligt Regeringen INTE socialtjänst enligt denna definition?

- Kommunens hälso- och sjukvårdsverksamhet (HSL 2017:30)
- Kommunens LSS-verksamhet (LSS 1993:387)

2 kap. Socialtjänstens mål

1 § Socialtjänsten ska med utgångspunkt i demokrati och solidaritet främja enskildas

- ekonomiska och sociala trygghet.
- jämlika och jämställda levnadsvillkor, och
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Verksamheten ska bygga på respekt för enskildas självbestämmanderätt och integritet.

Verksamhetens inriktning

2 § Socialtjänsten ska inriktas på att utveckla enskildas och grupper egna resurser och samtidigt beakta den enskildes ansvar för sin och andras sociala situation.

3 § Socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

4 § Socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig.

- Fortsatt en ramlag med mål som ska uppnås. Målen är i huvudsak de samma som i SoL 2001:453. Målen baseras i en tilltro till den enskildes egen förmåga.
- Nytt: **Jämställda** levnadsvillkor (inga omotiverade skillnader mellan män och kvinnor).
- Nytt: ”**...leva ett värdigt liv**”. Något den enskilde tillförsäkras genom att vissa aspekter (attityder och beteenden) beaktas av socialtjänsten i dess bemötande av den enskilde, t.ex. respekt för självbestämmande, privatliv och kroppslig integritet, delaktighet.
- Nytt: ”**...känna välbefinnande**”. Den enskildes upplevelse av sin livssituation. Känsla av trygghet och meningsfullhet.

2 kap. Socialtjänstens mål: Arbeta förebyggande

1 § Socialtjänsten ska med utgångspunkt i demokrati och solidaritet främja enskildas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlika och jämställda levnadsvillkor, och
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Verksamheten ska bygga på respekt för enskildas självbestämmanderätt och integritet.

Verksamhetens inriktning

2 § Socialtjänsten ska inriktas på att utveckla enskildas och grupper egna resurser och samtidigt beakta den enskildes ansvar för sin och andras sociala situation.

3 § Socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

4 § Socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig.

Regeringen menar att det är angeläget att socialtjänsten får ett ökat fokus på förebyggande **av både sociala problem och av social omsorg**: *”Det förebyggande arbetet ska inte ses som en uppgift bland andra utan som ett nytt förhållningssätt, med ambitionen att uppnå en situation där tonvikten ligger på proaktivt och förebyggande arbete i stället för på reaktiva åtgärder... Målet är att ett proaktivt arbetssätt ska genomsyra hela socialtjänstens verksamhetsområde och på samtliga nivåer, dvs. samhälls-, grupp- och individnivå.”*

Regeringen konstaterar också att ett förebyggande arbete innebär **en mer effektiv resursanvändning** på längre sikt.

- Kräver långsiktiga och samordnade åtgärder (t.ex. kultur- och fritid, skola, folkhälsoarbete, samhällsplanering, arbetsförmedling, polis, hälso- och sjukvård).
- Innebär långsiktig planering av kommunens insatser till grupper och enskilda.
- Socialtjänsten ska fråga sig: Vilka åtgärder kan förhindra eller motverka att ett problem uppkommer eller förvärras?
- Förtroendeskapande arbete.
- Hälsöfrämjande och funktionsstödjande arbete.
- Identifiera och åtgärda risker.
- Väl insatt i levnadsvillkoren i kommunen.
- Sprida kunskap och information.

2 kap. Socialtjänstens mål: Vara lätt tillgänglig

1 § Socialtjänsten ska med utgångspunkt i demokrati och solidaritet främja enskildas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlika och jämställda levnadsvillkor, och
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Verksamheten ska bygga på respekt för enskildas självbestämmanderätt och integritet.

Verksamhetens inriktning

2 § Socialtjänsten ska inriktas på att utveckla enskildas och grupperns egna resurser och samtidigt beakta den enskildes ansvar för sin och andras sociala situation.

3 § Socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

4 § Socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig.

Avser både de mer ”fysiska och byråkratiska” aspekterna (öppettider, kontaktvägar) och de mer ”kulturella/attitydsmässiga” (tillit och förtroende) aspekterna av tillgänglighet.

Syftet är att den enskilda tidigt ska söka hjälp innan problem och behov har vuxit och blivit mer komplext.

- Det ska vara enkelt och kännas naturligt för enskilda att ta kontakt med socialtjänsten.
- Socialtjänsten ska vara utåtriktad, ha ett gott bemötande och vara synlig.

3 kap. Barns rättigheter

1 § Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand det som bedöms vara barnets bästa beaktas.

2 § Ett barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

3 § Barnet ska få information kontinuerligt vid en åtgärd som rör barnet.

- Stark koppling till Barnkonventionen.
- Barnets bästa får inte jämföras med alla andra hänsyn. Barnets bästa ska väga tungt.
- Barnets åsikter är en viktig del i bedömningen av vad som är barnets bästa.
- Det finns ingen nedre åldersgräns för när barn ska få komma till tals.
- Barnets rätt till information är en förutsättning för att det ska kunna uttrycka sin åsikt.
- Det är en rättighet, men ingen skyldighet, för ett barn att uttrycka sina åsikter.

Regeringen: *”Om det har skapats goda förutsättningar för ett barn att uttrycka sina åsikter och barnet väljer att inte göra det, anser regeringen att detta ska respekteras och att barnets åsikter inte ska försöka klarläggas på annat sätt.”*

5 kap. Verksamhetens kvalitet

1 § Verksamhet inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Regeringen: ”Av största vikt att tillämpa de arbetssätt och insatser som enligt vetenskapen har positiva effekter, framför dem som enbart grundar sig på ett antagande om att de är bra”.

- Kvalitetsarbetet gäller inte bara avseende socialtjänstens insatser utan hela dess verksamhet.
- Regeringen betonar socialtjänstens bemötande av den enskilda som avgörande för verksamhetens kvalitet.
- Verksamhet som bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet är sannolikt också mer kostnadseffektiv.
- Beprövad erfarenhet förutsätter att socialtjänsten arbetar med systematisk uppföljning.
- Även om verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet, har socialnämnden fortsatt rätt att göra en avvägning mellan olika insatsers förväntade effekt och kostnader.

6 kap. Allmänt förebyggande arbete

3 § Socialnämnden ska genom uppsökande verksamhet och på annat sätt bidra till att skapa förutsättningar för goda levnadsförhållanden.

4 § Socialnämnden ska medverka i samhällsplaneringen.

5 § Socialnämnden ska ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga, för äldre, för personer med funktionsnedsättning, för dem som utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående och för andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Socialnämnden ska i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.

Att bedriva ett förebyggande arbete har funnits med redan från den första socialtjänstlagen (SoL 1980:620), men har enligt Regeringen inte varit tillräckligt tydligt preciserat, vilket medfört att kommunerna inte bedrivit det förebyggande arbetet i den omfattning som varit önskat från lagstiftaren.

Regeringen: *”Ofta kan socialtjänsten i ett tidigt skede se problem som, om de inte åtgärdas, kan accelerera och leda till såväl stora sociala förluster som höga samhälleliga kostnader. Ibland är de problem som socialtjänsten uppmärksammar av sådan karaktär att insatser till enskilda och grupper inte är tillräckliga. Lösningen kan i stället ligga i strukturinriktade åtgärder, dvs. åtgärder på samhällsnivå och fysisk planering.”*

Vidare anser Regeringen *”att det är viktigt att socialnämnden i övrigt tar initiativ till och bevakar att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden.”*

7 kap. Övergripande planering och samverkan

1 § Kommunen ska planera sina insatser för enskilda. Kommunen ska särskilt väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser.

- Planeringen gäller såväl insatser till enskilda som till grupper.
- Planering av insatser är en förutsättning för att socialtjänsten ska kunna tillgodose behovet av insatser inom skälig tid.
- Övergripande planering och god framförhållning skapar bättre förutsättningar för socialtjänsten att anpassa verksamheten efter ändrade förhållanden. Därmed mer resurseffektivt.
- Det förebyggande arbetet förutsätter att socialtjänstens verksamheter finns i människors närmiljö samt att de är flexibla och tillgängliga.
- Förutsätter att socialnämnden har kunskap om demografi, sociala förändringar och medborgarnas behov.
- Planering av insatser ska samordnas med annan planering i kommunen, t.ex. bostadsförsörjning.
- Viktigt att samverka och ingå överenskommelser med andra huvudmän, som del i planeringen.

8 kap. Boende och delaktighet i samhället

1 § Socialnämnden bör underlätta för enskilda att bo hemma och att ha kontakt med andra, genom hemtjänst, dagverksamheter eller andra liknande insatser.

Regeringen betonar den s.k. normaliseringsprincipen: Att så långt som det är möjligt kunna leva som andra. Betonar också vikten av detta särskilt för äldre och funktionsnedsatta.

10 kap. Socialnämndens ansvar att erbjuda insatser

1 § Socialnämnden ska erbjuda insatser i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp till enskilda som behöver det.

- Regeringen anser det är viktigt att det framgår vilken typ av insatser som socialnämnden ska erbjuda den enskilda.
- Uttrycket *enskilda* omfattar familjer.
- Begreppet *insatser* får en tydligare plats i socialtjänstlagen.
- Konkreta exempel på insatser som socialjour och rådgivningsbyrå i SoL 2001:453 tas bort. **Hur** socialnämnden ska uppfylla sitt ansvar klargörs inte, bara **vad** som ska uppnås. Kan man ha en lätt tillgänglig socialtjänst om man inte kan nå socialtjänsten utanför ordinarie kontorstid?
- Av vikt att socialtjänsten utformar insatser tillsammans med den enskilde och i samverkan med andra. Den enskildes delaktighet och inflytande är viktigt. Det bidrar till ett självständigt liv och välbefinnande.

11 kap. Insatser för personliga behov

Den enskilde har rätt till insatser för att tillgodose sina personliga behov

1 § En enskild som inte själv kan tillgodose sina personliga behov, eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt, har rätt att få insatser av socialnämnden för dessa behov.

Den enskilde ska tillförsäkras skäliga levnadsförhållanden genom insatserna.

- Insatser för personliga behov (kap. 11) separeras tydligare från insatsen ekonomiskt bistånd (kap. 12).
- Personliga behov är behov av stöd, omsorg och vård i den dagliga livsföringen.
- Skälig levnadsnivå (som gäller i SoL 2001:453) anses vara en kvantifierbar miniminivå vilket är problematiskt när det gäller individuella personliga behov. Därför mer ändamålsenligt med **skäliga levnadsförhållanden**.
- Vad som är skäligt är en bedömning från fall till fall, där sammanvägning görs av insatsens lämplighet, den enskildes önskemål, kostnad för insatsen jämfört med alternativ samt om insatsen är i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.
- Socialnämnden får utöver att ge insatser för att säkerställa skäliga levnadsförhållanden, ge andra insatser om skäl föreligger.

11 kap. Insatser utan individuell behovsprövning

5 § Socialnämnden får tillhandahålla insatser för personliga behov utan individuell behovsprövning. Följande insatser kräver dock alltid en individuell behovsprövning:

1. kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson,
2. vård i familjehem,
3. vård i sådana LVM-hem som avses i 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall och särskilda ungdomshem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
4. vård av barn eller unga mellan 18 och 20 år i jourhem, stödboende, skyddat boende och andra hem för vård eller boende utöver sådana LVM-hem och särskilda ungdomshem som avses i 3,
5. bostad i ett boende för äldre personer eller för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 4 eller 11 §, och
6. vård i hem för viss annan heldygnsvård.

Att insatser ska kunna erbjudas utan behovsprövning ska:

- bidra till att göra socialtjänsten lätt tillgänglig,
- stärka den enskildas självbestämmande,
- öka förtroendet för socialtjänsten,
- öka socialnämndens möjlighet att arbeta förebyggande och med tidiga insatser samt
- öka socialnämndens förmåga att anpassa verksamheten efter oförutsedda händelser och samhällsutvecklingen.

Insatser utan individuell behovsprövning kan vara öppna för alla eller avgränsade till en specificerad målgrupp (t.ex. äldre, kvinnor, personer med vissa diagnoser).

- Vissa insatser **måste** fortsatt föregås av individuell behovsprövning:
 - Alla placeringar av barn.
 - Placeringar av vuxna i familjehem och på SiS.
 - Särskilt boende för äldre och korttidsboende.
 - Bostad med stöd för funktionsnedsatta.
- Inget krav på behovsprövning för HVB för vuxna och i skyddat boende (i vissa fall!).

12 kap. Insatser för ekonomiska behov

1 § En enskild som inte själv kan tillgodose sina ekonomiska behov, eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt, har rätt att få ekonomiskt bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sina levnadskostnader i övrigt.

Den enskilde ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå genom biståndet.

- Ekonomiskt bistånd för **levnadskostnader i övrigt** (ny skrivning) jmf med livsföring i övrigt (SoL 2001:453). Detta för att skilja från insatser för personliga behov.
- **Skälig levnadsnivå** (ekonomiska behov) jmf skäliga levnadsförhållanden (personliga behov).
- Insatser för ekonomiska behov kräver behovsprövning.
- Socialnämnden får lämna ytterligare ekonomiskt bistånd, utöver det som krävs för skälig levnadsnivå, om skäl föreligger.

13 kap. Vissa insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda

Socialnämnden ska erbjuda:

- Brottsofferstöd.
 - Budget- och skuldrådgivning.
 - Familjerådgivning.
 - Informationssamtal till föräldrar.
 - Samarbetssamtal till föräldrar.
 - Insatser till förövare i nära relationer.
 - Stöd till den som vårdar en långvarigt sjuk eller äldre närstående
 - Stöd till den som stöder en närstående med funktionsnedsättning.
 - Insatser till personer som har ett skadligt bruk eller beroende (inte bara alkohol och droger).
- Krav på dessa insatser finns redan idag, men ibland uttryckt som att det är kommunen som är ansvarig, inte specifikt socialnämnden.
 - Regeringen anför att det är ett särskilt viktigt ansvar att ge stöd avseende våld och andra övergrepp i nära relationer samt avseende hedersrelaterat våld och förtryck.
 - Socialnämnden ska "aktivt" erbjuda insatser till personer med skadligt bruk eller beroende. Aktivt betonas för att tydliggöra att denna målgrupp ofta är ambivalenta eller ovilliga att på egen hand söka hjälp. Regeringen: *"Socialtjänsten får därför aldrig passivt invänta att motivationen för förändring ska infinna sig hos den enskilde."*

Sammanfattning och reflektion

- Till stora delar likadana mål och regleringar som i SoL 2001:453.
- Ny struktur och nytt språk som gör lagen enklare att läsa och förstå.
- Färre målgruppsspecifika paragrafer, bara barnets rättigheter som klargörs.
- Ökad betoning på förebyggande arbete och långsiktig planering.
- Avsikt att sänka tröskeln in till socialtjänsten: "Tidiga, enkla och billiga" istället för "sena, komplexa och dyra" insatser.
- Bra lagtext och bra syfte!

